

ATATÜRK, CUMHURİYET VE TÜRK ORDUSU

HÜLYA ŞAHİN*

1. GİRİŞ

Mustafa Kemal Atatürk Cumhuriyet'in 10'ncu yılı münasebetiyle yurttaşlarına şöyle sesleniyordu: *"Yurttaşlarım az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki muvaffakiyeti Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz."*

Cumhuriyet'in 75'inci yıldönümünü kutlayacağımız bugünde, Türk Kurtuluş Savaşı'nda birçok başarıya imzasını atan, Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişip kalkınmasında azımsanmayacak kadar faydalı hizmetlerde bulunan lâik, demokratik ve sosyal devletimizin koruyucusu olan Türk ordusu, yarın-lara her zaman bağrından çıktığı Türk milleti ile beraber ve umutla yürümektedir.

Türk milleti için ordu-millet iş birliği yeni bir oluşum değildir. Türk milleti tarih boyunca sahip olduğu seçkin nitelik ve yetenekleri sayesinde sürekli devletler kurarak yaşantısını sürdürmüş ve yıkılan bir Türk devletinin yerine kurulan yepyeni bir Türk devleti geçmişin mirasının günümüze kadar taşınmasında etkili olmuştur. Birbirinin devamı ve mirasçısı olarak kabul edebileceğimiz Türk devletlerinin varlıklarını günümüze kadar sürdürmeleri Türk milletinin teşkilatlanmaya ve devletin gözde unsurlarından biri olan askerliğe verdiği önemi bize gösterdiği gibi ordu-millet iş birliğinin varlığını da ortaya koyar.¹ Bu iş birliğinin kökenlerine Orta Asya Türk devletlerinde bile rastlarız. Türklerin ilk anayurdu olan bozkırlar, Türklerin ordu-millet karakterini kazanmasını zorunlu kılmıştır. Yaşlısı ve genci ile her an savaşa hazır olmak zorunluluğu siyasî düzen ile askerî düzenin birlikte doğup gelişmesini sağlamış bu da ordu-millet iş birliğini doğurmuştur. Osmanlı devleti zamanında askerî teşkilâta ordunun en büyük vurucu gücünü oluşturan tımarlı

* Hava Öğretmen Kıdemli Yüzbaşı.

¹ Bk. Aydın Taneri, *Türk Devlet Geleneği, "Dün ve Bugün"*, Ankara 1975.

askerlerin varlığı geleneksel ordu-millet iş birliğinin bu devirde de etkili olduğunu bize göstermektedir.² Ayrıca Osmanlı devletindeki ordu-millet iş birliği, Avrupa devletlerindeki anlamdan bambaşka bir boyut kazanmıştır. Batı ülkelerinde ilerici-devrimci hareketler halktan gelir ve geleneksel güçlerin yönetimindeki ordu, buna karşı çıkarken, Türk toplumunda ilerici-devrimci hareketler daima ordudan gelmiş ve ulus, bunu anlayışla karşılamış ve ordusunu güvenle, inançla desteklemiş ve izlemiştir.

Bu konuyla ilgili olarak Mustafa Kemal Atatürk 1931'de yaptığı bir konuşmasında, *"Bütün tarih bize gösteriyor ki, milletler, yüksek hedeflerine erişmek istediği zaman, bu coşmaları karşısında üniformalı çocuklarını bulmuşlardır. Tarihin bu genelliği içinde yüksek bir ayrılık bizim tarihimizde, Türk tarihinde görülür. Bilirsiniz ki, Türk milleti ne vakit yükselmek için adım atmak istemişse bu adımların önünde daima baş olarak, daima yüksek millî ideali gerçekleştiren hareketlerin önderi olarak kendi kahraman çocuklarından kurulu ordusunu görmüştür"* demiştir.³

2. MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN ORDU-MİLLET İŞ BİRLİĞİ DÜŞÜNCESİ İŞİĞİNDE KURTULUŞ SAVAŞI

Mustafa Kemal Atatürk, *"ordu-millet"* iş birliğine bütün hayatı boyunca büyük önem vermiştir ve onun önderliğinde yapılan Kurtuluş Savaşı ordu-millet iş birliğinin uygulamaya yansıyan en güzel örneğini teşkil eder. Kurtuluş Savaşı'ndan önceki siyasal, askerî, malî ve sosyal durum ile ilgili yapılacak değerlendirmeler bize özgürlük mücadelesinin imkânsızlıklar içinde bulunan halkın azmi ve iradesiyle yapıldığını açıkça göstermektedir.

A. MONDROS MÜTAREKESİ'NDEN SONRA ORDUNUN DURUMU

Birinci Dünya Harbi'nde (1914-1918) yedi cephede dört yıl savaşan Türk ulusu, bu savaşlarda iki milyondan fazla askerini ve maddî olanaklarını yitirmiş, yorgun, perişan bir haldeydi. İtilâf devletleri ile imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) 5'inci maddesine göre, Osmanlı hükûmeti *"Sınırların korunması, iç asayişin sağlanması için gerekli askerî kuvvetlerden fazlasının derhal terhis etmeyi ve silah altında kalacak kuvvetin miktar ve durumunu İtilâf hükûmetleriyle görüşerek tespit etmeyi"* kabul

² Hamza Eroğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, MEB, 1982, s.369.

³ Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Ankara, Edebiyat Yayın Evi, s.285.

etmiş bulunuyordu. Buna göre yapılan çalışmalar sonunda Türk ordusunun barış kuruluşu, 9 kolordu ve 20 tümen olarak kararlaştırılmış, bu kuvvetlerin konuş durumu, iç asayişin sağlanması ve sınırların gözetimi dikkate alınarak saptanmıştı.

İlk bakışta 20 tümen oldukça büyük bir kuvvet gibi görünebilir ama tümenlerin mevcutları çok düşük tutulmuştu. Bir tümende 1.500'ü tüfekli piyade olmak üzere toplam 2.000 er bulunabilecekti. Kolordu bağlı birlikleri de dahil olmak üzere Türk Kara Kuvvetlerinin genel mevcudu 61.200 er olacaktı. Bundan başka silâh altında 9.000 jandarma, 5.800 kurum eri bulunabilecekti. İtilâf devletleri esas itibariyle bu sayılar üzerinde ısrar ediyor, bunların tümenlere dağılımı üzerinde fazla durmuyordu. Bu durumdan yararlanan Türk hükümeti, ileride artırma umuduyla düşük mevcutlu çok sayıda tümen kurmayı kendisi için daha yararlı bulmuştu, çünkü bu suretle daha çok sayıda subayı hizmette tutma imkânı elde etmiş olacaktı.

1919 yılının ilk dört ayı bu esasa göre kuruluş ve konuş çalışmalarıyla geçmişti. Erler terhis edilmiş, kadro fazlası silah ve cephanenin bir kısmı İtilâf devletlerine teslim edilmişti.

Uzun süre savaşmış ve üst üste yenilmiş olan Türk ordusunun morali de çok düşüktü. Ordunun Birinci Dünya Harbi sırasında vatanına ve milletine yapmış olduğu hizmetler, göstermiş olduğu kahramanlıklar unutulmuş gibiydi. Sosyal ve ekonomik bozukluklar da orduyu olumsuz yönde etkiliyor ve firarların artmasına neden oluyordu. Firar ve hastalık yüzünden tümenlerin mevcudu 2.000'in de altına düşmüştü.

Bu konuda en olumsuz etki İstanbul hükümetinden geliyordu. Yurdun çeşitli yörelerine gönderilen "Heyet-i Nâsîhalar"ın İtilâf devletlerine karşı direniş yapılmamasını, sükûnetle boyun eğmekten başka çıkar yol olmadığı görüşünü savunmaları ordu mensuplarının direnme güçlerini kırmaktaydı.

Subayların büyük çoğunluğu ülkenin içinde bulunduğu durum karşısında çaresizlik içinde İstanbul'da toplanırken, çok azı Batı Anadolu'da Yunan istilasına karşı direniş örgütlemek için kişisel faaliyetlerde bulunmaktaydı.

Türk Deniz Kuvvetlerinin hemen hemen tamamı İtilâf devletleri tarafından enterne edilmişti. Sadece birkaç teknenin Karadeniz, Marmara ve Ege'de karakol görevi yapmasına müsaade edilerek, donanmanın işe yarayabilecek zırhlılarından Turgut Reis ve Hamidiye Haliç'e çekilmiş, Yavuz

İzmit'e götürülerek bir İngiliz destroyeri başında nöbetçi bırakılmıştı. Aydın Reis ve Preveze adlı gambotların savaşacak gücü olmadığından Trabzon ve Sinop'ta demirlenmesine izin verilmişti. Donanma Cemiyetinin de kapatılmış olması, donanmanın Kurtuluş Savaşı'nda etkili bir rol oynayamayacağını açıkça göstermekteydi.⁴

Birinci Dünya Harbi'nden çok kısa bir süre önce (1911'de) kurulmuş ve harp içinde gelişmiş olan Türk Hava Kuvvetleri, Ateşkes Antlaşması imzalandığında 86 uçağa sahipti ve Filistin ile Suriye'den çekilebilen hava birlikleri Konya'da; Irak Cephesi'nden çekilenler Elazığ'da; Trakya ve Marmara bölgelerindekiler de İstanbul Yeşilköy'de toplanmıştı.⁵ Uçakların çoğu arızalı ve uçamaz durumdaydı, uçabilenler de İtilâf devletlerinin kontrolündeydi.

Elde kullanılmaya hazır askerî güç olmamakla beraber askerî, ekonomik ve sosyal güçlerin potansiyel değerleri mevcuttu. Potansiyel değerlerin hazırlanmasını ve gelişmesini sağlayacak uygun bir millî politikanın aynı zamanda millî hedefleri ve kesin hareket tarzlarını tespit etmesi gerekiyordu.⁶ Mustafa Kemal Atatürk bu işi üstlenerek millî hedefi ve hareket tarzlarını tespit etti. Millî hedef "*Kayıtsız-şartsız bağımsız bir Türk devleti kurmaktır.*" Bu millî hedefe ulaşmak iki aşamada olacaktı. İlk önce işgal kuvvetlerinin yurttan atılması gerekiyordu ve bunu gerçekleştirecek asıl güç ise askerî güçtü. Bu amaçla Kurtuluş Savaşı'nda bütün kaynaklar askerî güce tahsis edildi. İkinci aşamada ise, düşman işgalinden kurtulan topraklar üzerinde yeni bir devlet Türkiye Cumhuriyeti devletini kurmak hedef alındı. Her ikisinin de başarıya ulaşması tek bir güce "*millete*" bağlıydı. Yani millî hedeflere ulaşmak için millî egemenliğin sağlanması, harp ve ordu-millet iş birliği kaçınılmaz adımlardı.

B. KURTULUŞ SAVAŞI'NDA ORDU-MİLLET İŞ BİRLİĞİNİN AŞAMALARI

Türk İstiklâl Harbi'nde ordu-millet iş birliği, Mustafa Kemal Paşanın 9'uncu Ordu Kıtaatı Müfettişi olarak Samsun'a ayak basmasıyla (19 Mayıs

⁴ Kadir Kasalak, "Mondros Mütarekesi Öncesi Osmanlı Devleti'nin Durumu (1918 Yılı)", *Askerî Tarih Bülteni*, Şubat 1998, sayı 44, s.69.

⁵ Cihat Akçakayalıoğlu, *Atatürk ve Komutan, İnkılapçı ve Devlet Adamı Yönleriyle*, Gnkur. Basım Evi, 1988, s.151.

⁶ Suat İlhan, *Harp Yönetimi ve Atatürk*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını, Ankara 1987, s.16.

1919) başlar ve Amasya Tamimi, Erzurum ve Sivas Kongreleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ankara'da açılması aşamalarından geçerek, Sakarya Muharebesi'nden önceki günlerde kabul edilen Başkomutanlık Kanunu ile doruğuna ulaşır.

Ateşkes Antlaşması'nın uygulanış şeklinin Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalamakta olduğunu gören Anadolu halkı, kendi bölgelerini kurtarmak amacıyla çeşitli dernekler kurmuşlar ve gönüllü halktan Kuva-yı Milliye birlikleri oluşturmuşlardı.

Samsun'a çıkan Atatürk, bir taraftan emrine verilen "3'üncü, 15'inci, 20'inci Kolordular" ve komşu "2'inci Ordu Müfettişliği ve 13'üncü Kolordu" birlikleriyle irtibat sağlarken diğer taraftan da bu dernekler ve birliklerle temas geçerek ordu-millet iş birliğini, Anadolu'ya ayak basar basmaz başlatmıştı.

Orduyu yaratan millet olduğuna göre, milletin ordusunun yanında olması ve onu desteklemesi gerekiyordu. Fakat halk çok yorgun ve bitkindi. Bu koşullar altında seferberlik ilanı olanaksızdı. On beş sene savaştan, tüm kaynaklarını savaşta harcayan, en yiğit evlâtlarını kaybeden bir milletin tekrar savaşa inandırılması çok güçtü. İsmet İnönü bu güçlüğü hatıralarında şöyle anlatır: *"Bizi güç durumlara sokan husus muntazam bir ordu kurabilmek için halkla ordu arasındaki ruhi rabıtayı (bağlantıyı) teçhiz edemeyişimizdir. Memleket on beş senedir harp musibetleri (felâketleri, sıkıntıları) içinde çok yorulmuş ve çok bezmiş. Cihan Harbi'nde askerî hareketler sebebiyle uzun yılların türlü suiistimalleri halk üzerinde tedavisi mümkün olmayan yaralar açmış. Düşmana karşı memleketi savunmak istiyoruz. Bunun için halk varını yoğunu vermeye hazır. Fakat menzil hatlarından, harbin zarurî tedbirlerinden hiçbirini istemiyor. Bir ordu her şeyden evvel memleket halkının o orduyu istemesiyle kurulur. İşin esası budur. Halbuki öyle bir rabıta kalmamış, Kuva-yı Milliye devam ederken de, askerî hareket devri başladıktan sonra da bu rabıtayı kurabilmek için çok uğraşmışızdır."*⁷

Halkı Millî Mücadele'ye çekebilmek için Mustafa Kemal Atatürk bir taraftan Anadolu'nun her tarafında mitingler düzenleterek *"millî heyecanı"*, *"millî birliği"* sağlamaya çalışırken, diğer taraftan vatan sever duygularla meydana getirilmiş olan millî cemiyetleri bir tek teşkilât içinde birleştirerek, Türk milleti adına söz söylemeye yetkili bir teşekkül yaratmaya çalışmıştır.

⁷ İsmet İnönü, *Hatıralar*, c.1, s.226.

Amasya Genelgesi (21-22 Haziran 1919), Erzurum Kongresi (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) ve Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919) ulusun sivil ve asker tüm gücünün toplanmasını sağlayan birer adımlardır. Kongreler sonunda oluşturulan Heyet-i Temsiliye'nin başkanlığına Mustafa Kemal Atatürk'ün getirilmesi, Kurtuluş Savaşı boyunca ordu-millet iş birliğinin en iyi şekilde yürütülmesini sağlamıştır. Bu amaçla Mustafa Kemal Atatürk başkanlığında düzenlenen "*Heyet-i Temsiliye'nin Millî Mücadele Plânı*" 9 Ocak 1920'de kolordulara gönderilmiştir.⁸ Genelgeyi incelediğimizde kolorduların görev bölgeleri ve komuta kademesi belirtilerek millî ordu teşkilâtının ilk çekirdeğinin ortaya çıkarıldığını görürüz. Daha sonra ise kolordu ve bazı sivil kuruluşlara "*Millî Ordu Teşkilâtı Plânı*" ismiyle gönderilen genelgede ordu kıt'alarının millî kuvvetleri kendi emrine alıp, harekâtı yönetip uygulamasının sevk ve idarede başarılı olunmak için gerekli olduğu açıklanmış ve Kuva-yı Milliye'nin askerî birlikler içinde nasıl teşkilâtlandırılması gerektiği belirtilmiştir. Örneğin her bucak merkezi bir bölük, her ilçe merkezi (il veya liva merkezleri dahil) bir tabur teşkil edecektir. Ayrıca, cami ve öğretmenleri olan her köy ve mahallelerin birer piyade takımı oluşturması, köy öğretmenleri ile imam ve müezzinlerin komutanlık yapması istenmektedir.⁹

Böylece ülkenin savunması yurdan en ücra köşelerini içine alacak şekilde bir askerî teşkilâtlanmayla bireye kadar inmiş, her bölgedeki millî kuvvetler bölgelerindeki komutanlar ve diğer subayların emir ve komutası altında faaliyette bulunmak zorunda kalmıştır. Mustafa Kemal Atatürk Samsun'a çıktığından itibaren güç birliğini sağlamak ve bunu bir siyasî otoriteye bağlamak için büyük gayret göstermiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün kurtuluş mücadelesini tek bir kişiye veya herhangi bir gruba dayandırmaması zaferi sağlamıştır. Atatürk bunu 27.01.1923'te İzmir Hükûmet Konağı'nda yaptığı konuşmasında belirterek, güç birliğini oluşturmada millî birlik ve beraberliğin önemini şöyle vurgulamaktadır: "*Bir milletin muvaffakiyeti demek mutlaka millî gücün bir istikamette toplanmasıyla teşekkül etmesiyle mümkündür. Binaenaleyh bilelim ki elde ettiğimiz başarı, milletin gücünü birleştirmesinden, iş birliği yapmasından ileri gelmiştir. Eğer aynı başarıyı ve zaferi gelecekte de elde etmek istiyorsak, aynı esasa istinat edelim ve aynı suretle yürüyelim.*"¹⁰

⁸ *Türk İstiklal Harbi Batu Cephesi*, Gnkur. ATASE Bşk. Yayını, c.II, 2'inci Kısım, 1945, s. 137-143.

⁹ Gnkur. ATASE Bşk. Arşivi; Klasör 325, Dosya 15, Fihrist 115.

¹⁰ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, c.I, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1949, s.75-81.

Atatürk yine zaferin kazanılmasında ordu-millet iş birliğini şu sözleriyle belirtmektedir. *"Asıl olan iç cephe'dir. Bu cephe bütün memleketin, bütün milletin vücuda getirdiği cephe'dir.*

*Zahiri cephe, doğrudan doğruya ordunun düşman karşısındaki silâhlî cephesidir. Bu cephe sarsılabilir, değişebilir, yenilenebilir. Fakat bu hâl hiç bir vakit bir memleketi mahvedemez. Mühim olan, memleketi temelinden yıkan, milleti esir ettiren iç cephenin düşmesidir."*¹¹

Kurtuluş Savaşı'nda da ilk önce iç cepheye önem verilerek millî birlik ve beraberlik ortak millî iradeyle sağlanmıştır. Erzurum Kongresi'nden itibaren de millî girişim ve çalışmaların bütün anlamıyla millettten doğduğunu gerçekten millî olduğunu belirten belgeler mevcuttur. Erzurum Kongresi beyannamesinden sonra Sivas Kongresi'nde de belirten millî egemenlik hedefi diyebileceğimiz *"Kuva-yı Milliyeyi amel ve irade-i milliyeyi hâkim kılmak esastır"*¹² maddesi egemenliğin millete devrini gösterdiği gibi milletin geleceğini ve istiklâlini de kendisinin belirleyeceğini göstermektedir.

Türk halkının millî isteğinin hukuksal dayanağı ise tam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla ortaya konulmuştur. TBMM çok zor şartlar altında fakat demokratik olarak yapılan bir seçim sonucunda meydana getirilmiştir. Halkın sosyal yapısını göz önünde bulundurduğumuzda ilk Mecliste hemen her kesimden üyenin mevcut olduğunu görürüz. Üyelerin meslek gruplarına göre dağılımı; millet-ordu iş birliğini yansıtmaları bakımından önem taşır. Örneğin, ilk Mecliste bürokrat 41, serbest meslek mensubu 46, tarım, ticaret kesiminden 31, din adamı 17 ve asker kökenli 51 üye bulunmaktaydı. Meslek grupları bakımından çeşitlilik arz eden Meclis tek bir program etrafında toplanmıştır ki, o da memleketi işgal edenlere karşı savaşıyordu. TBMM milletin tek ve gerçek temsilcisi olarak, millet adına egemenlik hakkını kullanmaya başlamış ve Kurtuluş Savaşı'nın, en zor günlerinde bile tüm sivil ve askerî kararlar Mecliste alınmıştır. (1876 Anayasası'na ek bir yasa niteliğini taşıyan 1921 Anayasası ile egemenlik kayıtsız şartsız millete bırakılmıştır). Askerî kararların bile Mecliste alınmasına büyük özen gösteren Mustafa Kemal Atatürk, millî iradeye daima saygılı olmuş, devlet ve milletin geleceğine millî iradenin etken ve hâkim olduğunu ordunun bu millî iradenin emrinde ve hizmetinde bulunduğunu çeşitli vesilelerle Mecliste vurgulamıştır.

¹¹ *Nutuk*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1994, s.433.

¹² *A.g.e.*, s.61.

Fakat Mustafa Kemal Atatürk, başarısızlıkla sonuçlanan Kütahya ve Eskişehir Muharebelerinden sonra ordunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi sebebiyle ordunun maddî ve manevî gücünü artırmak ve en yüksek seviyeye ulaştırmak için üç ay müddetle Meclisin sahip olduğu yetkinin kendisine verilmesini istemek zorunda kalmıştır.¹³ 5 Ağustos 1921'de çıkarılan bir kanunla Meclis yetkilerini başkomutan sıfatıyla geçici olarak Mustafa Kemal Atatürk'e devretmiştir. Başkomutanlık yetkisini almasının nedenini Atatürk şöyle ifade etmiştir:

"Durum, Meclisin değerlendirdiği ve belirttiği gibi olağanüstü olduğuna göre, benim de alacağım kararların ve yapacağım işlerin olağanüstü olması gerekeceğine şüphe yoktu. Düşünce ve kararlarımı çabuk ve sert bir şekilde yürütmek ve uygulamak zarureti vardı. Hükûmetten ve Meclisten izin istemekle doğacak gecikmelere durum elverişli olmayabilirdi. Bütün memleketi ve memleketin bütün kaynaklarını ilgilendiren emir ve tebliğlerim için, her işin ilgili bakanından veya Bakanlar Kurulundan olur ve izin almak, benim yapacağım Başkomutanlıktan beklenen yararları sağlayamazdı. Onun için kayıtsız ve şartsız emir verebilmeliydim. Bunun için de Büyük Millet Meclisi'nin yetkisi benim kişiliğimde belirmeliydi. Bunu, başarı için zarurî görüyordum."¹⁴

Mustafa Kemal Atatürk, başkomutanlığı fiilî olarak üzerine aldıktan sonra ordunun insan, taşıt, araç ve gereç bakımından kuvvetinin artırılması, yiyecek ve giyeceğin sağlanması için tedbirler almaya başlamıştır. Bu maksatla 7-8 Ağustos 1921'de "*Tekâlif-i Milliye*" emri adı altında 10 emir çıkarılmıştır. Bu emrin maddelerini incelediğimizde Türk milletinin vatan savunmasında can vermenin yanı sıra maddî olarak üzerine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirdiğini söyleyebiliriz.¹⁵ Ayrıca bu emir bir savaşın kazanılması için ne derece ufak şeylerin bile göz önünde tutulması gerektiğini bize gösteren bir belgedir. Örneğin, her ailenin birer kat çamaşır, birer çorap ve çarık vermesi, taşıt araçları sahiplerinin ayda bir defa olmak üzere yüz kilometrelik mesafeye parasız askerî nakliyat yapması, halkın elinde bulunan silah ve cephanenin teslim edilmesi gibi.

Mustafa Kemal Atatürk *Tekâlif-i Milliye* emirleri ile İkinci Dünya Harbi'nde ve sonrasında teorisi ve uygulaması gerçekleştirilen "*topyekûn harbi*" ilk defa Kurtuluş Savaşı'nda gerçekleştirmiş oluyordu. Çünkü

¹³ A.g.e., s.415.

¹⁴ A.g.e., s.415.

¹⁵ A.g.e., s.417-418.

Atatürk'e göre harp ve muharebe demek "iki milletin, yalnız iki ordunun değil, iki milletin bütün varlıklarıyla, bütün maddî ve manevî kuvvetleriyle, birbiriyle karşı karşıya gelmesi ve birbiriyle vuruşması demektir. Bunun içindir ki, bütün Türk milletini, cephede bulunan ordu kadar duygu, düşünce ve hareket bakımından savaşıla ilgilendirmeliydim. Yalnız düşman karşısında bulunanlar değil, köyünde, evinde, tarlasında bulunan herkes, milletin her ferdi silâhla vuruşan savaşı gibi kendini görevli sayarak bütün varlığını yalnız mücadeleye verecekti. Bütün maddî ve manevî varlığını vatan savunmasına vermekte ağır davranan ve titizlik göstermeyen milletler, savaş ve muharebeyi gerçekten göze almış ve başarabileceklerine inanmış sayılmazlar.¹⁶

Mustafa Kemal Atatürk Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar bir taraftan ordunun ihtiyaçlarını temin etmek için uğraşırken diğer taraftan ordu içinde bizzat muharebeye katılmış ve savaşı yönetmiştir. Ayrıca zaman zaman ordu ile ilgili yapılan çalışmaları Meclise açıklamak zorunda kalmış ve Meclisin bu konuda oluşturduğu komisyonlara başkanlık yapmıştır.¹⁷ Özellikle Sakarya Muharebesi'nden sonra aylar geçtiği halde, ordunun mevcut ihtiyaçlarının tamamlanamaması yüzünden taarruzun geciktirilmesi, Mecliste ordu aleyhine bir hareket yaratmış, ordunun taarruz kabiliyeti olmadığından, bağımsızlığın siyasî tedbirlerle sağlanması yönünde çalışmalar yapılması görüşü ağır basmaya başlamıştır. Bu görüşler karşısında Mustafa Kemal Atatürk Meclisten ordunun duygu ve düşünceleri üzerinde ümitsizlik yaratacak açık tartışmalardan vazgeçilmesini rica etmiş ve bütün milletin o gün için tek görevinin topraklarımız üzerinde bulunan düşmanı süngüyle kovmak olduğunu belirterek, bu sağlanamadığı takdirde diplomasi alanında ümide kapılmanın doğru olmayacağını söylemiştir.¹⁸ Ordunun varlık ve kuvvetini paraya göre ayarlama görüşünde olanlara, *para vardır veya yoktur; ister olsun ister olmasın ordu vardır ve olacaktır* demiştir.¹⁹ Tekalif-i Milliye emirleri nedeniyle başkomutan millete angarya yaptırıyor diyenlere ise; *ihitiyaç ve tehlikenin her şeyi meşru göstereceğini, ordunun ihtiyaçları, millete*

¹⁶ A.g.e., s.420.

¹⁷ A.g.e., s.425-429.

¹⁸ A.g.e., s.442-448.

¹⁹ A.g.e., s.445.

*angarya yaptırmanı gerektiriyorsa, bunun yapılacağını ve en doğru kanunun bu olduğunu söylemiştir.*²⁰

Mustafa Kemal Atatürk'ün Mecliste olumsuz ve karamsar rol oynayanlara karşı sert çıkmasındaki gerçek, Türkiye'nin düşünen kafalarını yepyeni bir imanla donatmak, bütün millete manevî bir güç vermektir. Milleti temsil eden Meclisin millî isteği ortaya koymakta ve bunun gereklerini inanarak uygulamakta göstereceği kararlılık, düşmana iç cephenin sağlamlığını, güçlülüğünü gösterir ki, bu da zaferin kazanılması için gerekli olan dayanışma ve birliğin varlığını belirtir.²¹

Atatürk Nutuk'ta belirttiği savaş vasıtalarından ikisini de Kurtuluş Savaşı'nda sağlamıştır. *"Birincisi, milletin varlığı ve istiklâli için gönlünde, vicdanında belirmiş, gelişmiş olan istek ve emellerin sağlam temellere dayanması, ikincisi ise milleti temsil eden Meclisin millî isteği ortaya koymakta ve bunun gereklerini inanarak uygulamakta göstereceği kararlılık ki bunlar sağlandıktan sonra yapılacak tek bir şey kalıyordu. O da milletin silâhlî evlâtlarından ibaret olan ve düşman karşısında toplanmış bulunan ordumuzu taarruz gücüne erdirmektir.*²²

İlk aşamada düşmanların beklediği bitkinlik, ümitsizlik ve teslimiyet ruhu yerine Türk milletinde direnme ruhu yaratan Mustafa Kemal Atatürk, ikinci aşamada da kesin sonuçlu bir taarruza geçerek düşmanı Eskişehir-Kütahya-Afyonkarahisar hatunda yerleştiği mevzilerden atmak ve yok etmek amacına yönelik olarak ordunun silâh, araç ve gereç eksikliklerinin giderilmesi yönünde faaliyetlere başladı. Bunun için Tekâlif-i Milliye emirlerinin uygulanmasına özen gösterilirken dış ülkelerden (Rusya, Fransa ve İtalya) maddî destek sağlama çabalarına girişildi. Türk ordusunun Yunan ordusu seviyesine getirilmesi için 100.000 tüfeğe, 1.020 hafif makineli tüfeğe, 315 ağır makineli tüfeğe ve 352 topa çıkarılması gerekiyordu.²³

Bu silâhların ve buna göre ihtiyaç bulunan cephanenin sağlanması için Avrupa memleketlerine saun alma kurulları gönderilmiştir. Rusya'dan sağlanan silâh ve cephane deniz yoluyla cephelere sevk edilirken, Avrupa'dan alınan silâh ve cephanenin Anadolu'ya sevkinde büyük güçlükler yaşamıştır. Örneğin Ocak 1922 tarihinde Almanya'dan saun alınan harp silâh ve araçları

²⁰ A.g.e., s.446.

²¹ A.g.e., s.433.

²² A.g.e., s.432.

²³ *Askeri Yönüyle Atatürk*, Gnkur. ATASE Bşk.Yay., Ankara 1981, s. 96-97.

bir İtalyan vapuruna yüklenmeye başlanmış fakat Antayla Limanı'na gidecek bu geminin korunması mümkün olmadığından, silâhların tekrar Almanya'da satılmasına karar verilmiştir.²⁴

Satın alma yoluyla harp silâh ve araçlarının temin edilmesinde karşılaşılan çeşitli güçlükler nedeniyle, millî ordunun savaş gücünü artırabilmek için eldeki tüm imkânların kullanılması yoluna gidilmiştir. bunlardan biri ordunun silâh, cephane veya diğer ihtiyaçlarının İstanbul'dan sağlanması ve ikmalinde İstanbul'da faaliyette bulunan gizli cemiyetlerden yararlanılmasıdır. Karakol Cemiyeti, Hamza, Felâh, Millî Müdafaa Grubu, Büyük Millî Müdafaa Grubu vs. gibi kuruluşlar bu alanda büyük hizmet görmüşlerdir. Bunların vapur veya deniz motorları ile Karadeniz'e ve Marmara limanlarına gönderdikleri harp silâh, araç ve gereçlerinin miktarı azımsanamayacak kadar çoktur.²⁵

Yine bu gruplar tarafından İstanbul'daki fabrikalardan birkaçı tümüyle, bazılarının da çeşitli tezgâhları sökülerek Anadolu'ya geçirilmiştir. Kaçırılan bu parçalarla Eskişehir ve Ankara'da silâh yapım evleri kurulmuş ve bunlar 10 Ocak 1921'de Millî Savunma Bakanlığına bağlı olan İmalât-ı Harbiye Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. Bununla da yetinilmemiş Ankara, Kayseri ve Konya'da silâh onarım evleri açılmıştır. Fakat bütün bu çalışmalara rağmen Büyük Taarruz dönemine kadar silâhlar açısından sağlanmış olan gelişmelerin sayısal yönden savaş gücüne etkisinin yeterli olmadığını söyleyebiliriz.²⁶

Silâhların nitelikleri bakımından yapılacak bir değerlendirme de, kullanılan silâhların çok çeşitli ve eski olduğu söylenebilir. Batı Cephesi'ndeki muharebelerde değişik çap ve modelde 15 çeşit piyade tüfeği, 8-10 çeşit hafif makineli tüfek, 6 çeşit ağır makineli tüfek, 5 cins top ve bunların cephaneleri kullanılmıştır. Silâhların bu kadar çeşitli olması lojistik faaliyetlerin yapılmasını zorlaştırdığı gibi ulusal ordunun eğitiminde zorluklara sebep olmaktadır. Bu nedenle Büyük Taarruz'dan önce mümkün olduğunca tümenler içinde silâhların standartlaştırılmasına gidilmiştir.

Silâh ve cephanenin temininde ikinci yol olarak, jandarma ve askerlik şubelerindeki bütün silâh ve cephane Batı Cephesi'ne gönderilmiş, Doğu Cephesi'ndeki topçu birlikleri ile cephane batıya kaydırılmıştır. Bu arada or-

²⁴ *Türk İstiklal Harbi*, c.II, 6'ncı Kısım, 1'inci Kitap, s.242.

²⁵ *Ag.c.*, s.242.

²⁶ *Ag.c.*, s.267.

dunun teşkilâtlanması işi ele alınarak;²⁷ grup komutanlıkları yerine kolordu teşkilâtı kurulmuştur. Yapılan tüm çalışmalar sonucunda ordunun muharebelere göre personel ve silâh mevcudu şudur:²⁸

<u>Muh. Adı</u>	<u>Subay</u>	<u>Er</u>	<u>Tüfek</u>	<u>Makineli Tüfek</u>	<u>Top</u>	<u>Kılıç</u>	<u>Uçak</u>
I. İnönü	8.500	subay ve er)	5.500	47	28		
Sakarya	5.401	96.326	54.572	825	196	1.309	2
Büyük Taarruz	8.659	199.283	100.352	2.864	340	5.000	8

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Büyük Taarruz öncesi ordunun subay ve er miktarı 207.897'dir. Yunan ordusunun bu dönemde mevcudu ise 224.623'tür.²⁹ Türk ordusu bir taarruz harekâtında bulunacağına göre mevcudunun Yunan kuvvetlerinden daha fazla olması gerekmektedir. Bu nedenle 14/15 Temmuz 1921 tarihinden itibaren bütün yurttan genel bir seferberlik ilân edilmiş, Temmuz 1922 yılından itibaren de 316 doğumlularla geri hizmetlerde bulunan ihtiyaçtan fazla olan personel cepheye sevk edilmeye başlanmıştır.³⁰ Batı Cephesi'nin ihtiyacı olan küçük rütbeli subaylar İstanbul'dan getirilmiş, jandarmanın ordu birlikleriyle takviyesine son verilerek buradaki kuvvetler Batı Cephesi'ne kaydırıldığı hâlde personel miktarında Yunan ordusuna karşı ezici bir üstünlük elde edilememiştir.

Yunan ordusunun ateşli silâhlar bakımından Türk ordusuna karşı üstün olması da önlenememiştir. Türk taarruz ordusunda olması gereken silâh ve dolayısıyla ateş üstünlüğünün, savunma durumundaki Yunan ordusunda bulunması, Büyük Taarruz'un kazanılmasındaki zorlukları göstermek bakımından önem arz etmektedir. Silâh ve cephanenin yeteri kadar sağlanması para ile orantılı olduğundan bunu TBMM çeşitli vergiler koyarak temin yoluna gitmiş fakat TBMM vergi gelirlerini yeteri kadar artıramamıştır. Örneğin 1922 yılı hazine genel hesabına göre gelir tahmini 98.319.153 liradır. Bunun % 64.6'sı ordu için harcanmıştır. Toplanan paranın az olması, halkın vergi vermekten kaçındığı veya ulusal kaynaklardan yeterince faydalanılmadığı sonucuna bizi götürmemelidir. Bu bakımdan Millî Mücadele'nin siyasal ol-

²⁷ *Ag.e.*, s.256-257.

²⁸ *Türk İstiklal Harbi*, c.VII, İdari Faaliyetler, ATASE Bşk.lığı Yayını, Ankara 1975, s. 233, 332, 494.

²⁹ Yunan ordusunun Büyük Taarruz'dan önceki mevcudu ise; 6.418 subay, 218.205 er, 90.000 tüfek, 4.419 makineli tüfek, 450 top, 50 uçaktır.

³⁰ *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi*, 6'ncı Kısım, 1'inci Kitap, s. 29-266.

duğu kadar ekonomik olarak da topyekûn savaş olduğunu söyleyebiliriz. Gelir sağlamak amacıyla koyulan vergilerin geniş halk kitlelerini ilgilendirmesi, gelir getirici olması, gerekli olan ihtiyaçların ise peşin parayla halktan sağlanması bunu doğrulamaktadır.

12 Şubat 1922'de Tekalif-i Milliye emirlerine ilâve olarak çıkarılan bir karara göre, halkın orduya yaptığı yardımlara bir yenisi daha eklenmiştir. Bu karara göre doğrudan doğruya ordunun harekâtı ve orduya yetiştirilecek lezazım eşyasının kısa zamanda ulaştırılması gereken hâllerde ikmal yolu dolaylarındaki halkın taşıt araçlarına hükûmetçe el konulması ve bunların sahiplerine 100 km.lik ulaştırma mükellefiyetinden fazlası için ücret ödenmesi esası kabul edilmiş ve uygulanmasına da başlanmıştır. Alınan bu gibi tedbirler sonucunda halkın elinde işe yarar araba, deve, eşek gibi taşıt araçları hemen hemen kalmadığı gibi artuk halkın tarım için kullandığı çift hayvanları da alındığından bazı yörelerde tarım yapılamamıştır.

Askerlik yaşında olanların hepsi orduda olduğundan köylerde sakatlar, ihtiyarlar ve kadınlar kalmıştır. Harekât ve ikmal yolları üzerinden olan köyler ayrıca gelip geçenleri beslemek ve barındırmak zorunda kalmışlar ve Tekâlif-i Milliye yoluyla köyden istenenleri, çoğu kez kadınlar ve ihtiyarlar sırtlarında taşımışlardır. Malının başında gelen bu insanlar, bazen yaşlı bir askerın idaresi altında gruplanarak başka bölgelere gönderilmiştir. Bütün bu sıkıntılara katlanan halkın tek amacı, vatanlarında özgür yaşayabilmek olmuştur.

Türk ordusunun üstün tarafı, her türlü hesap ve tahminlerin dışında mütalâa edebileceğimiz moral gücü, azim ve iradeye sahip olmasıdır. Türk ordusunun moral gücünün üstünlüğünü Mustafa Kemal Atatürk 1928 yılında TBMM'de yaptığı konuşmada şöyle belirtmektedir:

"Efendiler, ben de bazı arkadaşlarım gibi Batı uluslarını, bütün dünya uluslarını tanırım. Birçoklarını şahsen tanırım ve bu tanımam da savaş alanlarında olmuştur. Ölüm karşısında olmuştur. Yemin ederek sizi temin edebilirim ki, bizim ulusumuzun moral gücü bütün ulusların moral gücünün üstündedir."

Atatürk'e göre savaş, savaşan taraflar arasında, madde ile moralden oluşan değerlerin çarpışmasıdır. Bu nedenle, yönetilecek insanların kalplerini kazanmak, onlarda görev bilincini oluşturmak Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı boyunca önem verdiği hususlardan birini teşkil etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk Sakarya Savaşı'ndan sonra orduya yayınladığı mesajında ordunun gösterdiği cesaret ve başarıyı takdir ettikten sonra erlerde gördüğü görev ve vatan bilinciyle ilgili olarak *"Bu milletün evlâtlarının fcdakârlıkları, kahra-*

manlıkları için bir ölçü bulunamaz. Erlerimiz hakkında yeni bir şey anlatmak isterim. Kahraman Türk eri, Anadolu muharebelerinin anlamını kavramış ve yeni bir mefkûre ile muharebe etmiştir" demiştir.³¹

Buna rağmen, ordunun en önemli ihtiyacı olan eğitim ve moral, alınan tedbirlerle arttırılmış, birliklerde taarruz fikrinin geliştirilmesine özen gösterilmiştir.³²

Mustafa Kemal Türk ulusuna yeni bir iman getirmiştir. Bu da vatan sevgisidir. *"Yurt toprağı! Her şey feda olsun sana, kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz..."*³³ diyen Atatürk oluşturulan Türk ordusunun amacının sadece Türkün istiklâlini sağlamak olduğu ve ordunun aynı ideal etrafında toplanan milletten oluştuğunu şu sözleriyle belirtir:

*"Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin ordusu istilâlar yapmak veya saltanatlar yıkmak veya saltanatlar kurmak için şunun bunun elinde ihtiras aleti olmaktan uzaktır. İnsanca ve bağımsızca yaşamaktan başka amacı olmayan ulusun aynı ülkü ile duygulu ve yalınız onun emrine bağlı ve sadık öz evlatlarından oluşmuş saygıdeğer ve güçlü bir kuruldur."*³⁴

Bu amaç doğrultusunda cephe birliklerinin çeşitli sınıflarının birlikte çalışmalarını sağlamayı hedef alan çok iyi plânlanmış zincirleme eğitim programları çerçevesinde gece, gündüz ve hattâ zaman zaman günlerce süren tatbikat ve manevralarla ordunun savaş gücü arttırılmıştır.³⁵

Gerçi Mustafa Kemal Atatürk, savaş bitikten sonra TBMM kürsüsünden yaptığı bir açıklamada, Türk Kurtuluş Savaşı süresince Türk ordusundaki gelişmelerle ilgili çalışmaları dile getirirken, eğitim konusundaki etkinliği şöyle özetlemektedir:

"Ordunun Birinci Dünya Harbi'nin verdiği deneyler ve ortaya çıkardığı sonuçlara göre, en iyi biçimde eğitim için, gerek Birinci Dünya Harbi sırasında gerekse savaştan sonra uzmanlar tarafından yayımlanan en yararlı askerî dergiler ve broşürler getirtilerek Türkçeye çevrilmiş, bastırılmış, çoğaltılmış ve binlercesi orduya dağıtılmıştır."

³¹ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi*, s.476.

³² Akçakayalıoğlu, s.381.

³³ *Atatürkçülük*, 1'inci Kitap, s.55.

³⁴ *A.g.e.*, s.197.

³⁵ *TSK Tarihi*, TBMM Dönemi, Gnkur. ATASE Bşk. Yay, Ankara 1984, s.279.

*Bundan başka çeşitli sınıflar için kurslar açılmak suretiyle ordunun eğitiminin yüksek bir düzeye çıkarılmasına çalışılmıştır ve daima çalışılacaktır.*³⁶

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal Atatürk olumsuz tüm şartlara rağmen çağdaş teknolojiye uygun bir eğitim ortamının yaratılmasına çalışarak birliklerin muharebe yeteneğini artırmıştır.

Ankara'da Temmuz 1920'den itibaren çeşitli subay adayları için açılan bir talimgâhta, İstanbul ve diğer yerlerden gelen askerî lise ve harp okulu öğrencileri sıkı bir eğitime tâbi tutularak takım komutanı olarak mezun edilmiştir. Türk Kurtuluş Savaşı'nın sonuna dek çalışmalarını sürdüren bu talimgâhın mezunlarının sayısı 537'dir. Bunun yanı sıra topçu subay ve ast-subaylarını yetiştirmek üzere Ankara'da topçu talimgâhi açılmıştır.³⁷

Küçük birliklerin sevk ve idaresindeki aksaklıkları gidermek amacıyla oluşturulan bu talimgâhların mezunları açık olan takım ve bölük komutanlıkları kadrolarının doldurulmasında yeterli olmamıştır. 1921'de Konya'da bir topçu talimgâhi açılarak, 23 Temmuz 1921'den 14 Eylül 1921'e kadar Batı Cephesi birliklerine değişik rütbe ve sınıflardan 600 subayın kaulması sağlanmıştır.

Er eğitimi ise, çeşitli sınıflar için kurulmuş olan depo birliklerinde altı haftalık bir eğitim süresi içinde yapılmıştır. Ortalama mevcutları 1200 olarak saptanan yedi depo alay Konya'da tümen yetkisinde oluşturulmuş olan depo kı'aları müfettişliğine bağlanmıştır.³⁸

Savaşın kazanılmasını sağlayan etkenlerden biri de ordunun muharebe gücüdür. Hareket hâlindeki birliklerin sevk ve idaresinde hayatî önem taşıyan haberleşme bağlantılarının kurulmasında gerekli olan haberleşme gereçlerinin Kurtuluş Savaşı'nda yetersiz olması cephe uçak birliklerinin keşif hareketiyle kapatılmaya çalışılmıştır. Uçakların sayıca az olması ve teknik olanaksızlıklar nedeniyle sık sık bozulması keşif yapılmasını engellememiş ve gelişen her yeni durumda yüksek komutan kademesinin doğru karar almasında yeterince etkin olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk, cephe ve cephe gerisindeki hazırlıklarla ilgilennmiş, ülkenin kaderiyle ilgili her türlü iç ve dış sorunu görerek tedbirler almış, politik sorunlar ile savaşın yönetimi dolayısıyla çıkan Meclis içi tar-

³⁶ *Cumhuriyetin 50 nci Yıl Dönümünde, Türk Silâhlı Kuvvederi*, s.32.

³⁷ *TSK Tarihi*, TBMM Dönemi, s.279.

³⁸ *Türk İstiklal Harbi*, c.II, Batı Cephesi Kısım: 4, s.57.

tuşma ve çekişmelerin olumlu yönde gelişerek sonuca bağlanmasına çalışmıştır. Bütün bu fedakârcı, insanüstü gayretlerle yapılan çalışmalar sonucunda bile Büyük Taarruz'un arifesinde cepheden gelen bir raporda top ve piyade cephanesine çok ihtiyaç olduğu, obüs bataryalarının ihtimalen altı gün içinde top başına 250 atım olabileceği, esasında 1000 atım olması gerektiği, bunun için Fransa'dan cephane alım işinin sonuçlandırılması, erlerin çarık ihtiyacının had safhaya vardığı ve hayvanların beslenmesinde zorluklarla karşılaşıldığı belirtilmektedir. 16 Ağustos 1922³⁹ tarihli bu rapor bize ordunun önemli acil ihtiyaçlar içinde olduğunu, zaferin yine Türk ordusunun üstün yetenek ve fedâkarlıklarına bağlı olduğunu açıkça göstermektedir. Düşman karşısında ne personel ne de harp silâh, araç ve gereçler yönünden üstünlük sağlanamadan, sınırlı olanaklarla çok kısa sayılabilecek bir zamanda gerçekleştirilen Büyük Taarruz, aynı zamanda bir Türk mucizesidir.

Türk milleti ve Türk askeri, başka çıkar yol olmadığını anlar, başındaki insanlara inanırsa, her fedâkarlığı yapar ve umutsuz savaşımlardan bile zaferle çıkmasını bilir. Türk milletinin tarihî karakterinde, güvendiği liderlerine bağlanmak ve üstün yetenekli komutanlarının ardından giderek büyük zaferlere ulaşma niteliği vardır. Atatürk bunu şu sözleriyle vurgular: "*Türkün bir büyüğüne, kumandanına bağlılığı dünya yüzünde emsalsizdir. Türk milleti hakikaten büyük millet, hüner ona lââyık kumandan olabilmekte.*"⁴⁰ Gerçekten de Türk milleti kendine lââyık kumandanını, Mustafa Kemal Atatürk'ü buldu.

Atatürk, liderlik yeteneği ile seçkin dava arkadaşlarını ve komutanları içten işbirliğiyle çalışmaya yöneltişindeki başarı sayesinde, Türk milletinin ve ordusunun tarihî şan ve kahramanlığını yeniden kanıtlamasında, onlara yardımcı ve lââyık bir önder olmasını bilmiş, böylece Büyük Zafer, Başkomutan'a, diğer komutan ve Mehmetçiklere, Millî Mücadele kahramanlarına ve Türk milletine nasip olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Büyük Taarruz'dan sonra Batı Cephesi Komutanlığına, orduya yayınlanmak üzere verdiği genelgenin başında, orduya *Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları!* diye hitap etmesi, ordu-millet bütünlüğünü ve ordunun milletin iradesini temsil ettiği anlayışını bize gösterir. Genelgede ordunun büyük ve asil ulusumuzun özverisine lââyık olduğunu belirterek sahibiniz olan Türk ulusu, geleceğinden güven duymada haklıdır, demiştir.⁴¹

³⁹ Akçakayalıoğlu, s.390.

⁴⁰ *Atatürkçülük*, 1'inci Kitap, s.83.

⁴¹ *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi*, Büyük Taarruz, 6'ncı Kısım, 2'nci Kitap, s.283.

Kazanılan zaferin büyüklüğünü ve milletin istiklâlini kazanmak için gösterdiği azmi Mustafa Kemal Atatürk Nutuk'ta ise şu sözleriyle özetlemektedir:

"Her safhası ile düşünülmüş, hazırlanmış, idare edilmiş ve zaferle sonuçlandırılmış olun bu harekât, Türk ordusunun, Türk subay ve komuta heyetinin yüksek kudret ve kahramanlığını tarihe bir kere daha geçiren muazzam bir eserdir.

Bu eser, Türk milletinin hürriyet ve istiklâl düşüncesinin ölümsüz bir abidesidir. Bu eseri yaratan bir milletin evladı, bir ordunun başkomutanı olduğumdan, mutluluk ve bahtıyarlığım sonsuzdur."⁴²

Ordu-millet dayanışması içinde ve bilinçli olarak ulusal hedefe yönelebilenin doğal bir sonucu olarak, kazanılan kesin sonuçlu büyük askerî zaferi, siyasî bir zafer olan Lozan Antlaşması izlemiştir. TBMM hükûmetinin veya yeni Türk devletinin tanınması diyebileceğimiz bu antlaşmadan sonra devlet teşkilâtında yeniden yapılanmaya gidilmiş, Türk ordusunun modernizasyonu faaliyetlerine başlanılmıştır.

3. CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE TÜRK ORDUSU

Milletinin büyük desteği ile Türk ordusu, Kurtuluş Savaşı'ndan zaferle çıkmıştı. Ancak kesin barışa ulaşıldıktan sonra ordunun yeni bir düzene kavuşturulması zorunluuydu. Bu nedenle, Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Türk Silâhlı Kuvvetleri hemen barış durumuna geçirilmeye başlanmış, 5 Ağustos 1923'te barış kuruluş ve konuş projesi uygulama alanına geçirilmiştir. Bu proje incelendiğinde yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti devletinin maddî olanaksızlıklara rağmen silâhlı kuvvetlerinin çağdaş bir nitelik kazanması için çalıştığı ve devletin bu çalışmalarına yine milletin katkıda bulunduğu görülür.

A. KARA KUVVETLERİ

M.Ö. 209 yılında Metehan tarafından temeli atılan Kara Ordusu yeni teşkilâtlanmaya göre Türk Kara Kuvvetleri üç ordu müfettişliği hâlinde dokuz kolordu, on sekiz piyade tümeni, üç süvari tümeni ile İzmir, Çatalca, Erzurum ve Kars Müstahkem Mevkilerinden oluşmaktaydı.⁴³

⁴² Nutuk, s.459.

⁴³ 1'inci Ordu Müfettişliği, 2'nci, 3'ncü, 4'ncü Kolordulardan kurulu olup, bunlar altı piyade ve bir süvari tümeniydi. Merkezi Ankara'da bulunuyordu.

Bu genel kuruluş ve konuş durumu, daha sonraki tarihlerde günün ihtiyaçlarına göre devamlı değişikliklere uğramıştır. Ordu her fırsattan yararlanılarak modern bir duruma getirilmeye çalışılırken savaş sanayiine de önem verilmiştir.

Ordunun silâhlarının yenilenmesi, ilk etapta dış alımlarla olmuştur. 1933 yılında Ruslardan motorlu araç, tank ve bazı hafif silâhlar alınırken Almanya, Çekoslovakya ve İsveç'ten top, makineli tüfek ve motorlu araç satın alınmıştır.

Dışa bağımlı ordunun savaş zamanı çok sıkıntılara düşeceği kabul edil-
diğinden, silâh, gereç ve araçların özellikle iç kaynaklardan sağlanabilmesi için yatırımlar yapılmış, modern askerî fabrikalar kurulmaya başlanmıştır. 1925-1932 yıllarında Kırıkkale fabrikalarının ve Ankara'da birkaç yan tesisin kurulması üzerine, savaş sanayi iyiden iyiye gelişmiştir. Ordunun pek çok ihtiyacı bu fabrikalardan karşılandığı gibi, bazı ülkelere de Türk tipi havan ve cephane satılmıştır.

Fabrikalarımızda piyade silâhlarının tüm cephanesi ve 105 mm.liğe kadar top mermileri imal edilmiştir. Bu imalata özel sektörün de katılımı sağlanmış ve kurulan Nuri Killigil Fabrikasının ürettiği her çeşit bombalar Türk kara ve hava ordusunun önemli ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Türk Kara Kuvvetleri askerî gelişimini memleket yararına olacak tarzda düzenlemiştir. Örneğin, askerî maksatla kurulan fabrikalar aynı zamanda yurttan döşenmekte olan demir yollarımıza lüzumlu rayların bir kısmını imal etmiştir.⁴⁴ Yine o zaman veterinerlik ve hayvan sağlığı Türk ordusu için büyük önem taşıdığı gibi Türk ulusu için de hayati bir konu idi ve memleket ekonomisinde büyük rol oynuyordu. Hayvan ıslâhı hususundaki çalışmalar ordu-millet iş birliği içinde yapılmış, bunun sonucunda ordunun ağır hizmetlerini dahi görebilecek kudretle hayvanlar bizzat Türk köylüsü tarafından yetiştirilmeye başlanmıştır.

Cumhuriyet'in hemen başlangıcında, ordunun eğitimi ile ilgili çalışmalara öncelik verilmiş ve savaşın sonuçlarına göre yazılmış her çeşit talimname

2'nci Ordu Müfettişliği, 1'inci ve 5'inci Kolordulardan kurulmuş olup, dört piyade tümeninden ibaretti. Merkezi Konya'da bulunuyordu.

3'üncü Ordu Müfettişliği, 5'inci, 7'inci, 8'inci, 9'uncu Kolordulardan kurulmuş olup, sekiz piyade ve iki süvari tümeninden oluşmaktaydı. Merkezi Diyarbakır'daydı.

⁴⁴ Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılında TSK Tarihi, Harita Genel Müdürlüğü, Ankara 1982, s.126.

ve tarifnameler hazırlanarak orduya dağıtılmıştır. Harp Okulu ve Harp Akademisi yeniden hizmete açılmış, ayrıca meslek okulları (piyade, süvari, topçu, muharebe, istihkam, levazım vb.) kurulmasına başlanmıştır. Böylece savaş nedeni ile öğrenimleri yarım kalmış subayların bu eksiklikleri giderilmeye çalışılmış, subaylar yurt içinde ve dışında türlü kurslara gönderilerek, ordunun bilgi ve kültür düzeyinin yükselmesi sağlanmıştır.

Daha küçük yaştan askerliğe hazırlamak ve Harp Okuluna öğrenci yetiştirmek amacıyla, mevcut askerî lise ve ortaokullar düzeltilerek eğitim ve öğretime yeniden açılmıştır. Bunlara yenileri de eklenerek, ordunun çok ihtiyaç duyduğu ast rütbe subaylarının yetiştirilmesi hızlandırılmıştır.

1939 yılında yapılan yeni bir düzenleme ile Kara Kuvvetleri 3 ordu komutanlığı, 15 kolordu komutanlığı, 41 piyade tümeni, 3 süvari tümeni, 3 bağımsız tugay ile müstahkem mevki komutanlıklarından oluşmuştur. 1 Temmuz 1949'da bütün birliklerin tek bir komutanlık altında birleşmesi amacıyla Kara Kuvvetleri Komutanlığı Karargâhı kurulmuştur.

1950 yılında, Askerî Fabrikalar Müdürlüğü, çıkarılan özel bir kanunla "Makine Kimya Endüstrisi" adıyla iktisadî devlet teşekkülleri arasına alınmıştır. Bu kurumun elinde, gerektiğinde ordunun silâh ve cephanesinin önemli bir bölümünü yapabilecek kapasitede, çeşitli 14 fabrika bulunurken daha sonraki yıllarda ordu ihtiyacının büyük bir kısmının dış yardımlardan sağlanmasıyla fabrikaların çoğu silâh yerine diğer sivil sanayi dalları için araç, gereç ve yedek parça gibi donatım malzemesi imal etmeye başlamıştır.

Türkiye'nin 1952'de NATO'ya üye olmasından sonra Kara Kuvvetlerinin bütün sınıflarının NATO standartlarına göre teçhiz ve teşkiline başlanmış ve Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra da görülen lüzum üzerine 20 Temmuz 1975 yılında "Ege Ordusu" adı altında dördüncü ordu kurulmuştur. Yine Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra dış ülkelerin Türkiye'ye uyguladığı ambargo üzerine, ülkemizde mevcut olan harp sanayiini geliştirmek, yeni harp sanayi dallarını kurmak amacıyla Türk Kara Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı kurulmuştur. Halkın büyük yardımları sayesinde gelişen vakıf, ASELSAN tesislerini kurarak, ordumuzun ihtiyacı olan askerî telsiz cihazlarının imaline başlamıştır. Günümüzde sivil sektörün ihtiyacı olan telsiz ve cep telefonlarını da üreterek millî sanayimize katkıda bulunmaktadır. 1976 yılından itibaren otomotiv endüstrisi alanında yatırım yapan vakıf, çeşitli askerî motorlu araçların yurt içinde imaline katkıda bulunmaktadır.

1986 yılında Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı ve Lojistik Komutanlığı kurularak Kara Kuvvetleri Komutanlığının bugünkü şeklini alması sağlanmıştır. Kara Kuvvetleri, mevcut yapısı ile harekât ve atış gücü yük-

sek, sevk ve idaresi kolay, çok maksatlı kullanılabilen, uzak mesafeli hedef tespit, tanıma ve imha imkânı olan, sür'atle seferbirliğe geçişi sağlayan modern ve dinamik bir güçtür.

B. DENİZ KUVVETLERİ

1324'te ilk Osmanlı tersanesi olan Karamürsel Tersanesinin kurulması ile başlayan Türk denizciliğinin ikinci doğuşunu Lozan Antlaşması'yla başlatabiliriz. Lozan Antlaşması'ndan sonra ilk iş olarak Haliç'te düşmanların el koyarak beklettiği donanmanın işe yarar gemileri harekete geçirilmeye başlanmıştır. Çünkü Kurtuluş Savaşı'nda donanmaya sahip olunmaması malzemelerin taşınmasında güçlük çıkardığı gibi, bazı kıyı şehirlerimizin korunması da mümkün olmamıştı. Bu sorunumuzun Cumhuriyet döneminde halledilmesi gerektiğini Atatürk şöyle ifade etmiştir: "*Zaferi, denizi kontrol altında tutan, ihtiyacı olduğu şeyi, ihtiyacı olduğu zaman, istediği yere nakledebilen ülke kazanır.*"⁴⁵ Bu nedenle, Atatürk mükemmel ve güçlü bir Türk donanmasına sahip olmayı Türk Cumhuriyeti'nin amaçlarından biri olarak görmüş ve bunun ilk hareket noktasının ise harp gemileri alınmadan, onları başarıyla sevk edecek yetenekte komutan, subay ve uzmanların yetiştirilmesi olduğunu belirtmiştir. Bu direktif doğrultusunda eğitim kurumlarının geliştirilmesine hızla geçilerek işe yarar gemilerle donanma oluşturulmuştur. 1924 Eylülünde ise Atatürk, donanma işleri ile de yakından ilgilenmeye başlamış ve 1928'de Trablusgarp, Balkan ve Birinci İnönü Harplerini yaşamış 2 kruvazör, 2 torpido kruvazörü ve 3 torpidobottan oluşan Cumhuriyet dönemi Türk donanması ancak bir eğitim filosu görünümünde iken Hollanda'da yaptırılan I. ve II. İnönü denizaltıları, İtalya'ya ısmarlanan 4 muhrip, 2 denizaltı, 3 hücum botu; İspanya'dan alınan Alman yapısı bir denizaltı ve onarımı bitmiş Yavuz muharebe kruvazörü ile 1930 yılında küçük fakat modern bir filo oluşturulmuş; eski gemiler ise yedek filo adıyla bir süre daha hizmette kalmıştır.

Deniz harp sanayiinin kurulması da Cumhuriyet devrinin eseridir. Gölcük'te yapımına başlanan tersane ve ek tesislerde 1938 yılında ilk kez bir tanker denize indirilmiştir.

⁴⁵ *Atatürkçülük* 1'inci Kitap, s.201.

1924 yılında "Bahriye Vekâleti (Denizcilik Bakanlığı)", 1928 yılında ise, Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde "Deniz Kurmay Başkanlığı", 1930 yılında ise denizci kurmay subay yetiştirmek amacaylı "Deniz Harp Akademisi" kurulmuştur.

Montrö (Montroux) Antlaşması ile Boğazlar tekrar tam egemenliğimize geçince, Deniz Kuvvetlerine büyük sorumluluk düşmüş ve bu bölgelerde birer deniz komutanlığı kurulmuştur.

1938 yılında İngiltere'ye 4 muhrip, 2 mayın gemisi, 12 araba vapuru ve bazı yardımcı gemiler ısmarlanmış ve bu gemiler 1939-1945 yılları arasında çeşitli tarihlerde yurda getirilmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Türk donanması savaşa hazır bir duruma gelmiştir. Bu süre zarfında İngiltere'den yardım yoluyla alınan avcı botları, liman savunma botları, mayın arama-tarama gemileri, diğer bazı küçük gemiler, biri Almanya'da ikisi Taşkızak Tersanesi'nde Almanlarca yapılan 3 denizaltı gemisiyle donanmamız daha da güçlendirilmiştir.

1944'te denize indirilen bir cephane ve bir mayın gemisi, Gölcük Tersanesi'nin gelişme yoluna girdiğini gösterir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin 1949 yılından itibaren yardımı ile bir yandan donanmaya Amerikan tipi gemiler ve denizaltılar girerken, diğer yandan ömürlerini doldurmuş olanlar hizmetten çıkarılmaya başlanmıştır. 1952 yılında NATO'ya girmemizle Amerikan yardımı artarken bir taraftan da satın alma yoluna gidilerek donanmanın gücü arttırılmıştır. Bu arada tersanelerimiz, yaptıkları akaryakıt gemileri, açık deniz römorkörleri, küçük araçlar ve bir yüzer havuz ile sanayi etkinliklerini geliştirmişlerdir.

1949 Temmuzuna kadar, idarî bakımdan Millî Savunma Bakanlığına, harekât ve eğitim bakımından Genelkurmay Başkanlığına bağlı olan Deniz Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri Komutanlığının kurulmasıyla bu makama bağlanmıştır. Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, aynı zamanda NATO'nun Kuzeydoğu Akdeniz Kuvvetleri Komutanlığı görevini de üzerine almıştır. Donanma Komutanlığı, Kuzey ve Güney Deniz Saha Komutanlıkları ve Deniz Eğitim ve Öğretim Komutanlığı, Kuvvet Komutanlığına bağlı ana ast komutanlıklar şeklinde yapılanmıştır.

Deniz Kuvvetleri, artan bütçesi ve aldığı yardım ile gittikçe gelişmiş, Gölcükte'ki tesisler de modernleşmiştir. Burada ilk kez 14.200 tonluk büyük

bir kuru yük gemisinin yapılması, ilerisi için çok umut vericidir. Askerî ve sivil tersanelirimizde, 100'e yakın harp ve yardımcı harp gemisi yapılmıştır. Deniz Kuvvetlerindeki en büyük değişiklik, 1971 yılında bir deniz hava kuvvetinin kurulması ve 1972'de füze silâhının gemilere uygulanmasına başlanmasıdır. Gemi yapımı işi gittikçe gelişmektedir. Bu konuda 1965 yılında tekrar kurulmuş olan "Donanma Cemiyeti" de yardımcıdır. (Bu cemiyet sonradan 8 Şubat 1972'de imzalanan bir vakfiye senedi ile Donanma Vakfı olmuştur.) Türk Deniz Kuvvetleri modern ve güçlü bir deniz kuvveti olduğunu 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nda bir kez daha kanıtlamıştır.

İki yarımda üzerindeki Türk topraklarının korunması, ancak güçlü bir donanma ve deniz ticareti filosu ile mümkündür. Bunun için Atatürk'ün, *"eksiksiz ve güçlü bir Türk donanmasına sahip olmak amaçtır. O zaman Türkiye Cumhuriyeti daha güven içinde olacaktır."*⁴⁶ sözü, bize ışık tutmalıdır.

C. HAVA KUVVETLERİ

1911 yılında Harbiye Nezaretine bağlı olarak kurulan "Tayyare Komisyonu" ile ilk havacılık kuruluşuna sahip olan Türk milleti dünya milletleriyle aynı anda göklerdeki yerini almıştır. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ise Mustafa Kemal Atatürk ordunun modernizasyonunu sağlarken Hava Kuvvetlerinin yeniden yapılanması, askerî ve sivil havacılığın çağdaş teknik ilerlemelere ayak uyduracak güçlü bir kuruluş olması için gerekli direktifleri vermiştir.

Bir yandan Gaziemir'de açılan Hava Okulunda pilot yetiştirilirken, bir yandan da Fransa'ya pilotaj eğitimi almak için öğrenciler gönderildi. 1924 yılında Fransa'dan 15 Gaudron, 27 okul uçağı getirilmiştir.

Millî Savunma Bakanlığı tarafından 1925 yılında Kayseri Uçak Fabrikası, 1926'da ise Eskişehir Tayyare Tamir Fabrikası'nın kurulması sağlanmıştır. Fabrikada uçakların revizyon ve onarımı ile uçak montajı yapılıyordu. 1933'ten sonra Hawk ve Fleshing-2C.I tipi eğitim uçakları ve Türk kuşu için plânörler yapılmaya başlandı. Fabrika, 1942 yılında Kayseri Hava İkmal Merkezi Genel Müdürlüğü adını aldı. Eskişehir Tayyare Tamir Fabrikası ile Eskişehir Hava İkmal Genel Müdürlüğü adını almıştır.

⁴⁶ A.g.e., s.201.

Sivil havacılığın, hava gücünün ve askerî stratejinin ayrılmaz bir parçası olduğu İkinci Dünya Savaşı'nda anlaşılmıştır. Fakat Atatürk bunu daha 1925'lerde fark ederek sivil havacılığa önem verilmesini istemiş ve 1925 yılında Türk Tayyare Cemiyeti (Türk Hava Kurumu), 1933 yılında da Devlet Hava Yolları kurulmuştur.

Atatürk, hava gücünü; millî gücün diğer unsurları olan politik, ekonomik, sosyo-kültürel güçle kaynaşturmaya büyük özen göstermiştir. Böylece, millî strateji ile askerî stratejiyi ve onun ayrılmaz bir parçası olan hava stratejisini bir zincirin halkaları gibi boşluk bırakmadan tamamlamayı amaçlamıştır.⁴⁷

Mustafa Kemal Atatürk'ün hava gücünün, ulusal ve askerî stratejisi içindeki hayatî önemini ve yerini, herhangi bir soruna açık bırakmayacak şekilde 1933 yılında Türk ulusuna yaptığı şu uyarısında bulabiliriz: "*Göklerde bizi bekleyen yerimizi almak zorundayız. Yoksa o yeri başkaları istila eder ve işte o zaman bu ülke ve millet elden gider. Halbuki biz Türkler, bütün tarihimiz boyunca hürriyet ve istiklâl örnek olmuş bir milletiz.*"⁴⁸ Bu sözleri bize Çekoslovakya ve Afganistan örneklerinde olduğu gibi, yeterli hava gücüne sahip olmayan ülkelerin bir gecede havadan işgal edilerek ülkenin ve milletin elden gidebileceğini, yarım asır önceden gördüğünü göstermektedir.

Hava gücü için, çevresel tehdidi caydıracak nitelikte bir kuvvet seviyesi öngören Atatürk, caydırıcılığı ise bugünün ve geleceğin askerî stratejisinin vazgeçilmez bir kuralı olarak görerek havacılığın ulusal stratejinin temel taşı olmasını istemiştir.

Atatürk, Millî Mücadele'den yeni çıkmış bir ulusun kısıtlı olanaklarıyla hava harp sanayiinin oluşturulması için girişimlerde bulunmuştur. Bu dönemde sivil sektörün de uçak sanayiine yönelmesi teşvik edilmiş ve 1935 yılında Nuri Demirağ Beşiktaş'ta bir uçak fabrikası kurarak, NU.0.36 tipi 12 uçaklık bir filo ve birçok plânör yapmıştır.

Türk Hava Kuvvetleri 1926-1939 yılları arasında Balkan devletlerinin en kudretlisi olarak müşahede edilmiş, yurt içinde ve dışında yapılan uzun uçuşları ile de dünya havacılık tarihinde bir yer edinmiştir.

⁴⁷ Hikmet Yavaş, "Atatürk'ün Havacılık, Hava Kuvvetleri ve Hava Stratejisi ile İlgili Görüşleri", *Atatürk Haftası Armağanı*, 10 Kasım 1986, s.173.

⁴⁸ *A.g.e.*, s.169.

Görüldüğü gibi Atatürk döneminde havacılığa çok önem verilmiştir. Atatürk'ten sonra da onun ilke ve devrimlerine candan bağlı Türk ulusu ve ulusun bağrından çıkan havacılar, Hava Kuvvetlerini yıldan yıla güçlendirerek Silahlı Kuvvetlerin etkin bir ögesi durumuna getirmişlerdir.

1946 yılına kadar yurt dışında uçuş eğitimi alan subaylar bu tarihten sonra yetişmiş uçuş öğretmenlerinin ve eğitim araçlarının yeterli hâle gelmesiyle artık yurt içinde eğitime başlanmıştır.

1949 yılında "Hava Kuvvetleri Komutanlığı" adını alan Hava Kuvvetlerinin subay ihtiyacı ise 1951 yılında Eskişehir'de kurulan Hava Harp Okulundan sağlanmaya başlanmıştır. 1952 yılında itibaren Hava Kuvvetleri jet uçaklarına geçiş yapmış, her kademede yapılan yenilik ve değişikliklerle yeniden oluşma evresine girmiştir. Üs ve filo kuruluşuna geçilerek 1 ve 3'üncü Hava Kuvvetleri Komutanlıkları kurulmuştur.

1956 yılında İzmir'de Hava Eğitim Komutanlığı kurularak Hava Kuvvetlerinin eğitimle ilgili bütün birlik ve kurumları bu komutanlık emrinde toplanmıştır.

1957 yılında ise Türkiye'nin helikopter filosu Ankara'da kurulmuştur. 1972 yılında 1'inci ve 2'inci Hava Taktik Komutanlığından oluşan Hava Kuvvetlerinin lojistik faaliyetlerini çağa uygun olarak ve etkili biçimde yürütmek maksadıyla 1989 yılında Lojistik Komutanlığı oluşturulmuştur. Günümüz Hava Kuvvetleri; 1'inci ve 2'inci taktik Hava Kuvvet Komutanlıkları, Hava Eğitim Komutanlığı, Hava Lojistik Komutanlığı şeklinde faaliyette bulunmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün 1937 yılında millî havacılık sanayiinin kurulmasıyla ilgili verdiği demecin önemi ancak 1974 yılındaki ambargo nedeniyle anlaşılmiş ve Atatürk'ün dediği gibi; bugün artık dış alımlara ve yardımlara dayalı bir ulusal savunma olamayacağı, bir ülkenin savunmasının kendi ulusal kaynaklarına ve savaş sanayiine dayanmadıkça bir gün desteksiz kalabileceği Türk ulusu tarafından anlaşılmıştır. "*Kendi uçağını kendin yap*" ilkesiyle hareket edilerek Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı (1971) kurulmuştur. Vakıf devletin desteğiyle Türk Uçak Sanayi Anonim Şirketini (TUSAŞ) kurarak, Türk Hava Kuvvetleri için gerekli olan F-16 uçaklarının üretimine girmiştir. Şimdiye kadar 1681 tane F-16 uçağının montajı yapılarak Hava Kuvvetlerinin kullanımına sunulmuştur. Bunlardan 46 tanesinin Mısır Hava Kuvvetlerine satılmış olması gurur vericidir.

Türk yurdunun göklerinde gece gündüz her an bekçilik yapan, bunun için çağın teknolojik özelliklerinden yararlanan Türk Hava Kuvvetleri men-

supları Atatürk'ün sözünü doğrular niteliktedir. Uçucularımız her zaman ve her halde, ulusun yüzünü ağartacak yüksek değerdedir. Yurt savunmasında ulusunun daima hizmetinde olan Türk Hava Kuvvetleri yüklendiği görev bilinci içerisinde çalışmalarına devam etmektedir.

Ç. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI

Türk Silahlı Kuvvetlerinin ayrılmaz bir parçası olan Türkiye Cumhuriyeti Jandarmasının geçmişini belirli bir tarihle sınırlamak mümkün değildir. Göktürk Yazıtlarında "Yargon" adı ile rastlanan Jandarmaların bugünkü anlamda teşkilatlanması ise Osmanlı devleti zamanında olmuştur. Jandarma, 14 Haziran 1869 yılında çıkarılan Asakiri Zaptiye Nizamnamesi ile hukukî bir statü kazanmış ve bu tarih jandarmanın kuruluş günü olarak kabul edilmiştir. Jandarma kuvveti, I. Dünya Savaşı'nda ve Kurtuluş Savaşı'nda bir taraftan iç güvenliği sağlarken diğer taraftan yurt savunmasına da katılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda Türk jandarması personel ve lojistik yönünden çok yetersiz bir düzeyde bulunmasına rağmen, savaş süresince sınırsız fedakârlık ve feragat örnekleri vererek, yurt ve ulusu için çalışmıştır. Bir kısım kuvvetleriyle ordu emrinde fiilen savaşa katıldığı gibi Anadolu'ya silâh ve mühimmaun gizlice sevkinde, ordunun geri bölgelerinde güvenliğin sağlanmasında, ayaklanmaların bastırılmasında TBMM karar ve emirlerinin yerine getirilmesinde önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Cumhuriyet'in ilânından sonra, 1930 yılında çıkarılan bir kanunla Jandarma Teşkilat Vazife Tüzüğü hazırlanarak yürürlüğe konmuştur. Bu tüzükle jandarma hukukî statüsünü kazanmıştır.⁴⁹

Atatürk ilke ve devrimlerin korunmasında ve halka benimsetilmesinde etkili hizmetlerde bulunan Türk jandarması yine Atatürk döneminde yurdun çeşitli bölgelerinde iç ve dış tahriklerle çıkartılan isyanların bastırılmasında görev yapmıştır.

⁴⁹ Cumhuriyet döneminde sabit jandarma birlikleri, 13 muntaka müfettişliği ve 71 jandarma alayı komutanlığı hâlinde; seyyar jandarma birlikleri, 7 seyyar jandarma taburu, 11 seyyar jandarma alayı, 3 süvari alayı hâlinde. Eğitim birlikleri; alay halinde 6 efrad-ı cedide mektebi, tabur halinde 8 karakol mektebi, tabur hâlinde 8 efrad mektebi ve Konya Jandarma Subay Okulu hâlinde teşkilatlandırılmıştır. 1939 yılında jandarma teşkilatı sabit, toplu jandarma birlikleri ve okullar olmak üzere yeniden düzenlenmiştir. Sabit jandarma birlikleri memleketin emniyetini ve asayişini sağlamada, toplu jandarma birlikleri ise, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, sabit jandarma birliklerinin gücünü aşan olayları bastırmada ve takip harekâtında kullanılmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk 1923 yılında yaptığı konuşmasında hükûmetin icraatının takipçisi olarak jandarma kuvvetlerini gördüğünü belirtmektedir. Atatürk'e göre;

*"Hükûmetin hikmet-i mevcudiyetini memleketin asayişini, milletin huzur ve rahatını temin etmektir. Memleketin asayişini, milletin huzur ve rahatını Türk Jandarma kuvvetleri sağlar."*⁵⁰

Yurt sathında güvenlik ve huzurun sağlanmasında jandarmanın yapığı görevi de şu sözleriyle takdir etmektedir:

"Geçen sene memleketin dahilî hayatı, huzur ve asayiş içinde geçmiştir. Cumhuriyetin dahilî siyaseti, vatandaşın yaşayışını hiçbir nüfuz ve tasallutun tesirinde bırakılmasının temin etmektir. Bu siyaset, dikkatle takip olunacaktır."

*Bu hususta Cumhuriyet jandarma ve zabıtasının hizmet ve fedakârlığı yüksek tekdîrlerinize lâyıktır. Bunu memnuniyetle ifade ederim."*⁵¹

1933 yılından itibaren jandarma teşkilatının ihtiyacı olan subaylar Kara Harp Okulundan sağlanmaktadır. Yine aynı yıl içerisinde Anıttepe'de Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulu binasının temeli atılmıştır. 1937 yılında faaliyete geçen bu okul şimdi Ankara-Güvercinlik'te eğitim öğretime devam etmektedir.

Atatürk döneminden sonra 1945 yılında başlayan çok partili demokratik düzen ile, jandarmanın görevi de yeni bir anlam kazanmıştır. Bu dönemde, halk içinden ve halk çocuklarından oluşan jandarma, hiçbir zaman halktan ayrılmamış, tarafsız tutumunu değiştirmeyerek daima devlet ve Cumhuriyetin yanında olarak demokrasinin koruyuculuğunu yapmıştır.

1956 yılında kabul edilen bir kanunla sınır ve kıyılarımızın emniyet ve muhafazası için kaçakçılığın takip ve önlenmesi görevi de jandarmaya verilmiştir. Jandarma kıyı güvenliği ile ilgili görevini 1982 yılına kadar sürdürmüş bu tarihten sonra görevi Sahil Güvenlik Komutanlığına devir etmiştir.

Türkiye'de turizmin gelişmesi yeni bir güvenlik ihtiyacını doğurmuş ve 1991 tarihinden itibaren turizmin yoğun olduğu illerde turizm jandarması teşkil edilmiştir.

⁵⁰ Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri, s.303.

⁵¹ A.g.e., s.303.

Günümüzde Jandarma Genel Komutanlığı, 12 ayrı Jandarma Bölge Komutanlığı vasıtasıyla 80 ildeki İl Jandarma Komutanlıkları, 900 İlçe Jandarma Komutanlığı ve yurdun her bir yanına dağılmış 2.588 karakol ile hizmet vermektedir. Jandarma Genel Komutanlığı eğitim ve öğretim ile askerî kanun ve nizamların Jandarmaya verdiği görevler yönünden Genelkurmay Başkanlığına, emniyet ve asayiş görevlerinin ifası yönünden İçişleri Bakanlığına bağlıdır.

4. ATATÜRK'ÜN TÜRK ORDUSUYLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Mustafa Kemal Atatürk'ün ordu ile milleti bir bütün kabul ederek kurtuluş mücadelesinde bu bütünlüğü sağlamak için önderlik yaptığını bilmekteyiz. Türklerdeki ordu-millet bütünlüğünün tarihi gerçeklere dayandığını kabul etmiş biri olarak Atatürk Konya'da eğitimini tamamlayan bir grup sanatkâra *"Türk milleti, menşe-i aslisinde ve ondan sonra hareket ve faaliyetlerle malî devrelerinde tetkik olunursa görülür ki, milletimizin hayat-ı âdiye ve içtimaiyesiyle askerlik sanatu mümteziç bir halde bulunmuştur. Millet, bu sanatın bütün icâbâtını, hayat ve âmâlinin icâbâtı telakki ederek tabii bir surette icra ederdi. Denilebilir ki, milletün içtümâî heyeti, ordu heyeti halinde idi."* diyen Mustafa Kemal Atatürk *"Millet ve kahraman çocuklarından meydana gelen ordu, o derece birbiriyle kaynaşmıştır ki, dünyada ve tarihte bunun örneği çok enderdir"* demiştir.⁵²

Bilindiği üzere Türk ordusu, tarihin şahitlik yaptığı gibi, vatan ve millet menfaatlerini değerlendirmede her zaman gösterdiği fevkalâde isabetli millî karakterini, Türk milletinin insanlık anlayışını, ahlâk ve kültürünü temsildeki yeterliliği de yüksek medenî vasfını ispat etmiştir. Bu hususlar, Türk ordusunu dünyanın sayılı orduları arasında müstesna bir mevkiye yükseltmektedir. Gerçekten Türk ordusunun vatan müdafaasındaki fedakârlığı, eşine az rastlanan kahramanlığı, deha mertebesindeki stratejisi ve yalnız Türke has olup bazen vecd derecesine varan savaş azmi binlerce yıllık hayatı boyunca, Türkün yeryüzünde *"efendi millet veya hâkim millet"* olarak devamlılığını sağlayan bir millî unsur olmuştur.⁵³

Her zaman ordusunun yanında olan Türk milleti ise en büyük fedakârlığı Kurtuluş Savaşı'nda yapmıştır. Bu savaşta, kılıç ve kasaturalar evlerin

⁵² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt 2, s. 32.

⁵³ İbrahim Kafesoğlu, "Türk Ordusunun Tarihi", *Türk Kültürü*, IV/46, Ağustos 1966, (5-8), 837-840.

pencere demirleri sökülerek, top kamaları ve tüfek mekanizmaları basit atölyelerde insan gücüyle çalışarak, topçu mühimmatı ise eski ve ağır top mermilerinin küçültülmesiyle yapıldı. Tüm bu silâh ve cephane halk tarafından, kadın, çocuk, genç, ihtiyar, Türk ulusunun bireyleri tarafından taşındı. Ordunun kıyafet ihtiyacı yine halktan sağlanmıştır. Çeşitli kıyafetler yüzünden normal bir orduya benzemeyen ordumuza çete diyenlere Atatürk *"Hayır onlar çete değildir bizim efradımızdır."* *"Üzerinde üniforması yoktur"* diyenlere ise, *"Üzerlerindeki elbiseler üniformadır zaten"* demiştir. Fransızlar bu manidar cevabı yeterli bulurken, Mustafa Kemal Atatürk; *"Binaenaleyh elbisessiz olsun elbiseli olsun, yeterki onları mahallinde istihdam edelim ve gaye-i mukaddesimize vasıl olalım"* diyerek ordumuza ve ulusa olan güvenini açıklamıştır.⁵⁴

Üzerinde üniforması olmadığı için, niteliği konusunda tartışma yapılan Türk ordusu içlerinde istiklâl aşkı ve vatan sevgisi olan askerleri ile Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde yenilmez ordu durumuna dönüşmüş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu hazırlamıştır. Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu da ordu-millet bütünlüğü içerisinde açıklar ve şöyle der: *"Bu eser, Türk milletinin hürriyet ve istiklâl düşüncesinin ölümsüz bir abidesidir. Bu eseri yaratan bir milletin evlâdı, bu ordunun başkomutanı olduğumdan mutluluk ve bahtıyarlığım sonsuzdur."*⁵⁵

Orduyu milletin bir parçası olarak gören Mustafa Kemal Atatürk, ordunun vazifesini ise şöyle belirtmektedir: *"Ordu, dışa karşı devletin varlığını temin ve gerektiğinde içte büyük asayişsizliği bertaraf eder. Ordu, Cumhuriyet'i yıkmaya çalışanlara karşı devletin ve hükümetin iradesini ve kuvvetini gösterir. Ordunun devlete karşı vazifesi, azamî kudret ve kabiliyete sahip olmaya çalışmaktır. Devletin onuru ve şerefi bununla yükselir."*⁵⁶

Bu anlamlı ifadesiyle Atatürk, Türk ordusunun görevini ve bu vazifenin nasıl yerine getirileceğini açıkça ifade etmiştir. Yine o, ölümünden yaklaşık on beş gün evvel kaleme alınmış beyanatında bu görevi yerine getirecek olan ordunun niteliklerini de şöyle belirtmiştir:

"Türk ordusu, askerlik tekniğinin bütün modern silâh ve araçlarıyla donatılmış olmalıdır. Hükümetler, ordunun modern silâhlarla donatılmasını"

⁵⁴ Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri, s.124.

⁵⁵ Nutuk, s.195.

⁵⁶ Afet İnan, Medeni Bilgiler ve Atatürk'ün El Yazıları, TTK, 1969, s.116.

*sağlamalı, her rütbedeki komutanlar da emirlerindeki subay, astsubay ve eranın bu modern silâhların kullanması ve bakımını öğrenmeleri ve savaşta üstün başarı ile kullanabilmeleri için her çareye başvurmalı, her fırsattan yararlanmalıdırlar.*⁵⁷

Atatürk'ün orduya vasiyeti şeklindeki bu beyanatına göre, Türk ordusunun eğitim durumu daima en yüksek düzeyde olmalı ve ordu, milletin güvenini kazanmış olmalıdır. Çünkü o, *"Vazifesini her yapmaya hazır olduğuna benim ve büyük ulusumuzun tam bir inan ve itimadımız vardır"* diyerek orduya olan güvenini belirtmiştir.⁵⁸ Ordu barış zamanındaki tutumu, davranışı, eğitimi ve diğer alanlardaki üstün başarısıyla milletin güvenini kazanmalı ve bu güveni sürdürmek için özen göstermelidir. Mustafa Kemal Atatürk, milletin orduya güven duymasını ve ordu millet bütünlüğünü 1931 yılındaki bir konuşmasında şöyle ifade etmektedir: *"Bugün Türk milleti muvaffak olduğu her hayatı şeyin kahramanı olarak kendi ordusunu, ordusuna kumanda eden öz evlâtlarından kurulu subaylar topluluğunu, yüksek kumanda kurulunu göstermektedir. Millet ve kahraman evlâtlardan meydana gelen ordu, o derece birbiriyle bütünleşmiştir ki, dünyada ve tarihte bunun örneği pek seyrekir. Bu görüş ile daima övünebiliriz."*⁵⁹

Atatürk, Türk Devleti'nin güçlü olması ve çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmasında temel olarak *"millî şuur"* ve *"millî birliği"* kabul etmiş ve Türk ordusunu, Türk birlik ve beraberliğinin bir sembolü olarak görmüştür. Çünkü ona göre din, düşünce ve siyasal görüşleri ne olursa olsun, vatandaşlar, orduda kutsal görev yapmak üzere bir araya gelirler ve eşit bir işleme görevlerini sürdürürler. *"Ordumuz Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir hâlidir"* derken bunu ifade etmektedir.⁶⁰ Günümüzde millî birlik ve millî şuurun en fazla olması gereken yerin yine Türk Silâhlı Kuvvetleri olması gerektiğini söyleyebiliriz. Çünkü Silâhlı Kuvvetlerin genel vazifesi, iç ve dış tehditlere karşı Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamaktır. Birinci öncelik dış tehlikelere karşı vatani korumak ise de çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkmak sözüyle ifade edilen Atatürkçülüğün "dinamik ideali"nin yerine getirilmesinde, ge-

⁵⁷ Atatürk'ün *Söylev ve Demeçleri*, c.1, s.282.

⁵⁸ *Atatürkçülük*, 1'inci Kitap, s.211.

⁵⁹ Kocatürk, s.285.

⁶⁰ *Atatürkçülük*, 1'inci Kitap, s.195.

rekli kalifiye elemanların (ekonomik, kültürel, sosyal alanlarda) yetiştirilmesinde Türk Silâhlı Kuvvetlerinin de payının olması yine Atatürk tarafından şu sözüylü tavsiye edilmiştir: *"Büyük millî disiplin okulu olan ordunun; ekonomik, kültürel, sosyal savaşlarımızda, bize aynı zamanda en lüzumlu elemanları da yetiştiren büyük bir okul hâline getirilmesine, ayrıca özen gösterilip, gayret edileceğine şüphem yoktur."*⁶¹

Mustafa Kemal Atatürk ordunun gelecekte de Türkiye'nin çağdaşlaşmasında Türk halkına bir önder olmasını düşünerek, Türk gencinin askerlik süresinin eğitim ve öğretim dönemi olarak düşünülmesini, askerlik eğitiminin yanı sıra kendisine ve çevresine yararlı olabilecek bilgilerin de verilmesini önermiştir. Türk subaylarının askerlik eğitiminin yanı sıra her alanda bir öğretmen, bir eğitici olarak görev yapmalarını istemiştir. Subaydan, erlerde doğuştan mevcut bulunan insancıl ve ulusal duygunun işlenmesini isteyen Atatürk bunu şöyle ifade eder:

*"Subay yalnız, askere askerî savaş vasıtalarını öğreten ve ona harpteki vazifesini gösteren bir insan değildir. O, insanî ve millî hisleri de işler ve onları gerektiğinde düşman karşısında silâh kadar tehlikeli bir duruma getirir. Bizim askerimiz kışlaya işlenecek bir ham madde hâlinde gelir. Kışladan ayrıldığı zaman da geldiğinden çok farklı bir durumda ayrılır. Kışla, bizde bir kültür ocağı, sanat okuludur."*⁶²

Mustafa Kemal Atatürk ordunun çekirdeği olan ve zaferlerin kazanılmasında büyük rol oynayan Mehmetçiğin yetiştirilmesine bu kadar çok önem verirken aynı zamanda onun çamlaşmalarını her zaman takdir etmiş ve bu milletin evlatlarının fedakârlıkları, kahramanlıkları için ölçü bulunmayacağını söylemiştir: *"Mehmetçimizi anmak için büyük, çok büyük abideler yapmalıyız, fakat bu bir zaman ve imkân meselesidir. Ancak bu toprakların Türk sınırları içinde kalmasıyla, Mehmetçik en büyük abideyi bizzat kurmuştur"*⁶³ diyen Atatürk Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra Mehmetçiğe şöyle seslenmektedir;

"Türk Askeri

Dünyanın hiçbir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz, daha sağlam bir askere raslanmamıştır. Her zaferin mayası sendedir. Her zaferin en büyük payı senindir. Kanaatinle, imanınla, itaatinle, hiçbir korkunun yıldı-

⁶¹ A.g.e., s.197.

⁶² A.g.e., s.241.

⁶³ A.g.e., s.209.

*madığı demir gibi temiz kalbinle düşmanı sonunda alt eden büyük gayretin için minnet ve şükranımı söylemeyi kendime en değerli bir borç bildim.*⁶⁴

Askerlik mesleğinde her zaman akılcılığı, bilim ve teknolojiyi yol gösterici olarak kabul eden Atatürk'e göre askerlik mesleği; *"Doğrudan doğruya, yüksek mevkiler veya büyük paralar kazanmak mesleği değildir. Maddî kazançlara yönelen mesleklerde para kazanmanın bir sırrı yoktur. İş aleminde büyük başarılar kazanmanın yolu, bu konuda yarışanlardan birini az kazanç ile yetinmeye veya zarara katlanmaya mecbur eder. Çok kazananlar duydukları huzurun özelliğini de kendileri bilirler. Askerlik mesleğinde ise bir meydan savaşı kazananların yolu ölümün engelleriyle doludur. Bu engelleri aşabilmenin karşılığı nedir? Nişanlar ve rütbeler mi? Fakat, bunlar yenik çıkacak ölüm yolcularını önlemeyen sembolik kazançlardır. Bu büyük savaş başarılarının karşılığı, maddî ölçülere vurulmasına olanak bulunmayan bir vicdan rahatlığıdır."* Atatürk'ün askerlik mesleğinden maddî kazanç beklememesi gerektiğini, bu mesleğin özelliğinden dolayı katlanılacak sıkıntıların karşılığının ise sadece manevî olduğunu belirten bu sözü, askerliğin niteliklerini en iyi şekilde ifade etmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda yoktan bir ordu var ederek, milletini esaretten kurtarmış kendi deyişiyle en büyük hediyeyi *"vicdan huzurunu"* kazanmıştır. Bununla yetinmeyen Mustafa Kemal Atatürk Cumhuriyet döneminde de ülkenin kalkınması için ekonomik alanda tedbirler aldırırken, devletin iç ve dış tehditlere karşı koyabilmesi için o güne kadar yeteri kadar önem verilmeyen deniz kuvvetlerinin ve hava kuvvetlerinin yeniden yapılanmasına hız verilmesini sağlamıştır.

Çünkü Atatürk'ün *"ordu"* kavramında çağının gereklerine uygun teknik özelliklerle donatılmış, her alanda (hava, deniz, kara) vurucu ve caydırıcı güce sahip profesyonelleşmiş insan gücü bulunmaktadır.

Her alanda olduğu gibi askerî alanda da modern teknolojinin alınması gerektiği üzerinde ısrarla durarak, *"Biz yeni ve genç bir Türkiye kuruyoruz... Dost düşman ülkelerin geride kalmış teknolojilerine gereksinmemiz yok. Yani en yenisini kurar, onlarla boy ölçüşürüz, ya da biraz daha sabreder, bunu yapabilecek güce erişmemizi bekleriz"* demiştir.⁶⁵ Bu doğrultuda Cumhuriyet döneminde kara, deniz ve hava kuvvetlerinin teknolojik gelişi-

⁶⁴ Kocatürk, s.297.

⁶⁵ Gökçen, s.67.

mesi ön plânda tutulmuş ve millî harp sanayiine yönelinmiştir. Bu alanda yapılan modernleşme faaliyetlerinde devletin maddî yönden yetersiz kaldığı zamanlarda özellikle havacılık alanında yine milletin desteğine başvurulmuştur.⁶⁶

Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de ordu-millet iş birliğinin devam ettirilmesi, Silâhlı Kuvvetlerimizin modernizasyon faaliyetlerinin sürdürülmesinde etkili olmaktadır.

5. SONUÇ

Dünyanın en eski milletlerinden biri olan Türk milleti varlığını her zaman doğrudan doğruya ordusuna teslim etmiş, ordu-millet bütünlüğünü tarihin her döneminde değişmeyen bir unsur olarak korumuştur. Siyasî düzeni ise askerî düzenle birlikte doğmuş ve gelişmiştir.

Osmanlı devletinin Birinci Dünya Savaşı'ndan siyasî, ekonomik ve kültürel bakımdan çökmüş bir devlet olarak çıkmasına rağmen Türk milleti özgür ve bağımsız yaşayabilmek için yeniden bir ordu meydana getirerek savaşı kazanmış ve Osmanlı devleti yerine egemenliğin kendisine ait olan Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Atatürk'ün de dediği gibi millî mücadele kişisel hırs değil, millî ideal, millî onur etrafında birleşen bir milletin benliğiyle var olma mücadelesidir. Kendisinden üstün askerî, ekonomik, teknik güçlere yalnız tek bir güçle "*var olma gücü*" diyebileceğimiz bir güçle karşı durmuş, tarihte ordu-millet dayanışmasının en güzel örneğini vermiştir.

Kurtuluş Savaşı ile dünyanın stratejik bölgelerinden birinde var olma savaşı veren milletimizin ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin bugün de en büyük güvencesi ve daimî koruyucusu olan Türk Silâhlı Kuvvetlerinin görevi, Türk vatanını, nitelikleri anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni iç ve dış tehlikelere karşı korumak ve kollamaktır. Türk Silâhlı Kuvvetleri görevinin bilincinde olarak, siyasî çatışma ve polemiklerin üstünde kalmak suretiyle yüce Türk milletin büyük çoğunluğunun beklentileri ve duyarlılığı paralelinde iç ve dış tehditleri değerlendirir. Türk Silâhlı Kuvvetleri mücadelesini; Anayasa, İç Hizmet Kanunu ve İç Hizmet Yönetmeliği'nin kendisine verdiği vazifeye dayalı olarak hukuksal çerçeve içinde Atatürk ilke ve devrimleri ışığında yapmaktadır.

⁶⁶ A.g.e., s.78-78.

Türk ordusu Türk milletinin güvencesi olarak her zaman ve her şartta milletinin emrindedir. Kaza, yangın, sel, deprem ve diğer olağanüstü durumlarda halkın yanında yer alan onun yararlarını sarmaya çalışan Türk askerini, bu afetler haricinde Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde ilâç dağıtırken, okul açarken, giyecek ve gıda yardımında bulunurken veya bu çeşit kampanyalara öncülük ederken görürüz. Halkın içinden çıkmış ve halkı için var olduğunun bilincinde olan Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları vatani ve milleti için gerektiğinde canını vermenin yanı sıra alın terini, malını, sevgisini de milletiyle paylaşmaktan gurur duyar.

Halkından aldığı destekle her geçen gün çağın teknolojik özellikleriyle donatılan Türk Silâhlı Kuvvetlerimiz, Cumhuriyet'imizin ve devletimizin koruyucusu olarak dün olduğu gibi bugün ve gelecekte de daima milletinin yanında olacaktır.

Türk milleti Atatürk'ün de belirttiği gibi, çok iyi asker yetiştiren bir millettir. *"İyi asker yetiştirdik: Çünkü topraklarımıza kasteden düşmanlar fazla idi. Topraklarımızı sürenler ve o toprakları koruyanlar yine milletimizdir. Bundan sonra da daha iyi çiftçi ve daha iyi asker olacağız. Lâkin bundan sonra asker oluşumuz, artık eskisi gibi başkalarının hırsı, şan ve şerefi, keyfi için değil; yalnız ve yalnız bu aziz topraklarımızı muhafaza etmek için olacaktır."*

Türk gençlerinden oluşan Türk Silahlı Kuvvetlerimizin vatani ve Cumhuriyet'i korumak zorunda kaldığında 19 Mayıs 1919'daki gibi yine vazifeye atılmak için *"İçinde bulunduğu imkân ve şeraiti"* düşünmeden, ordu-millet bütünlüğü içinde ileri atılmaktan, bu uğurda ölmekten çekinmeyeceği tarihi bir olgudur.

Türk milleti şunu hiç unutmamalıdır. En büyük kuvvet, en önemli kudret milli birlik ve beraberlik içinde olan Türk milletinde ve onun Mehmetçiğindedir. Ordu-millet bütünlüğü her güçlüğü, her düşmanı er veya geç dize getirir, perişan eder. Bütün silâhlar, bütün araç ve gereçler, Türk milletinin yardımcısı olmaktan başka bir şey değildir.

